

REMISSVAR

2018-06-28
Dnr 3.6:0431/18

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Synpunkter på behov hos och insatser till barn som har frihetsberövade föräldrar

(dnr 3.6:0431/18)

Barnombudsmannen ger synpunkter med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Enligt artikel 9 i barnkonventionen ska konventionsstaterna säkerställa att inget barn skiljs från sina föräldrar mot sin vilja om det inte kan anses vara nödvändigt utifrån barnets bästa. Situationer när det kan vara nödvändigt att barnet skiljs från en eller båda föräldrarna är till exempel vid övergrepp eller vanvård, när föräldrarna lever åtskilda på grund av en skilsmässa eller separation samt när en förälder är frihetsberövad på grund av brott. Barn som har en eller två föräldrar som är frihetsberövade på grund av brott har rättigheter utifrån barnkonventionen liksom andra barn. De har rätt att upprätthålla kontakten med en förälder även om denne är häktad eller intagen på anstalt.

Viktigt att poängtera är att det är barnet som har rätt till kontakt med sina föräldrar vilket framgår av barnkonventionen, föräldrar har ingen motsvarande rättighet. Givetvis måste bedömningar göras om det är till barnets bästa att kontakten upprätthålls, vilket framgår av principen om att barnets bästa ska beaktas vid alla åtgärder som rör barn enligt artikel 3 i barnkonventionen. Individuella och kvalificerade bedömningar av barnets bästa måste göras för varje enskilt barn. Det kan till exempel vara olämpligt att träffa en förälder som utsatt barnet för övergrepp.

Barnet har också rätt att uttrycka sina åsikter i frågor om kontakt med en förälder och hänsyn ska tas till barnets åsikter med beaktande av ålder och mognad enligt artikel 12 i barnkonventionen. För att barnet ska kunna ha möjlighet att uttrycka sina åsikter krävs att barnet får relevant information på ett sätt som han eller hon förstår och kan tillgodogöra sig. Barnet ska samtidigt skyddas från information som på något sätt kan vara skadlig.

FN:s barnrättskommitté har uppmärksammat problematiken kring barn som har frihetsberövade föräldrar och särskilt påpekat att barnet har rätt att upprätthålla kontakten med en förälder, även då denna avtjänar ett straff som innebär ett frihetsberövande. Barnrättskommittén har betonat vikten av att små barn som har

en moder som avtjänar ett fängelsestraff måste uppmärksammas och att metoder måste utformas för att på bästa sätt möta barnens behov. Det är naturligtvis också viktigt att uppmärksamma att båda föräldrarna är ytterst viktiga för barnet eftersom de båda ska vara en del av barnets utvecklingsprocess. Det kan också vara svårt för den förälder som lever på utsidan att hantera både barnen och att ha en partner som är frånvarande på grund av sitt frihetsstraff.¹

COPING-studien² från 2013, har belyst flera aspekter av vad det innebär att vara barn till en frihetsberövad förälder i Sverige. Studien visar att barn med frihetsberövade föräldrar får utstå många negativa konsekvenser. Samtidigt framkommer att det ändå erbjuds en hel del insatser. Men den hjälp, som ett barn och dennes familj faktiskt får, beror till stor del på vilka aktörer de möter. Det finns därmed ett glapp mellan behoven hos barnen samt deras omsorgsfamiljer och de insatser som erbjuds. Förslagen i COPING-studien rör till exempel praktiska problem, som att hjälp att söka ekonomiskt bistånd borde göras mer lättillgänglig samt att socialtjänsten skulle kunna utse kontaktpersoner för att rent praktiskt hjälpa till med att ta barnen till aktiviteter utanför skolan. Rörande barnens emotionella behov föreslogs att stödorganisationer på ett tidigare stadium kontaktas av myndigheter för att underlätta öppen kommunikation kring skeendet och därmed möjliggöra barnens känslomässiga bearbetande av händelsen. Ökad kunskap i skolorna identifierades också som ett behov. För att förbättra det sociala livet och minska stigma föreslogs att lärare ska utbildas om denna grupp och få information om vart de kan vända sig när barnen visar att de behöver hjälp.³

Barn som medföljer sin frihetsberövade förälder uppmärksammas i en rapport från Kriminalvården och Göteborgs Räddningsmission från 2014⁴. I den framkommer bland annat att Kriminalvården behöver samordna och leda arbetet med medföljande barn, så att det lyfts från att vara en lokal angelägenhet till att också vara föremål för övergripande och hållbar verksamhetsutveckling. Kriminalvården måste avsätta resurser till arbetet med medföljande barn, för att säkerställa en rättssäker verksamhet som tillgodoser barnens behov.

Inom ramen för regeringsuppdraget Pejling och dialog träffade Barnombudsmannen under 2014 barn och unga i åldrarna 4-17 för att ta del av deras upplevelser av att besöka en nära anhörig i häkte eller på anstalt.⁵ Vi undersökte då hur barn och unga upplever besöken och besöksmiljön och vad som kan förbättras. De barn och unga som vi lyssnat på återkommer till hur viktigt det är att kunna ha kontakt med föräldrar och syskon mellan besöken på häktet eller anstalten och att den kontakten inte alltid är så bra som barnen skulle önska. Flera berättar att kontakten är begränsad till ett eller ett par telefonsamtal i veckan, och att familjen ofta får dela på den tid som de har blivit tilldelade. Flera av barnen uttrycker stress över att hinna säga allt de vill ha sagt under samtalet. Barnen önskar bland annat att de kunde få fler telefonsamtal och en mer regelbunden kontakt med sin frihetsberövade förälder eller sitt syskon. Samtidigt uttrycker barnen en stor tacksamhet över den kontakt de har: *”Det är klart att man uppskattar två samtal i veckan när jag inte ens fått höra av henne på flera veckor”*

---

¹ Implementation handbook for the Convention on the rights of the child, Unicef 2002 s.135.

² Barn med frihetsberövade föräldrar. Resultat från EU-studien Coping med fokus på Sverige. 2013.

³ Barn med frihetsberövade föräldrar. Resultat från EU-studien Coping med fokus på Sverige. 2013, s.7.

⁴ Barn på Sagsjön. Kriminalvården och Göteborgs Räddningsmission/Solrosen. 2014.

⁵ Se mer på: <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/pejling-dialog/>.

Barnen upplever att de fått bristfällig information om hur det är att besöka sin förälder eller sitt syskon i häktet eller på anstalten. De saknar bland annat information om hur besöket kommer att gå till och vilka regler som finns. Barnen berättar att den information de fått istället kommer ifrån den intagna anhöriga eller från någon anhörig på utsidan. *"Mamma hade sagt att antagligen kommer det att vara så här och så här."* Barn har rätt att få information om föräldrarnas situation och informationen ska vara anpassad efter barnets ålder och mognad. Detta är något som flera av de barn som vi har pratat med saknar. Ett gott bemötande från personalen är något som de barn och unga som vi lyssnat på återkommer till. De vill att personalen är personliga, ställer frågor och är intresserade. Barnen berättar att bemötandet skiljer sig åt mellan olika häkten och anstalter och att detta påverkar hur de upplever besöken. *"Ibland brukar jag prata med poliser här. Men ibland svarar de inte. Och ibland svarar de att jag får ta en målarbok."*

Flera av barnen pratar också om att de skulle vilja kunna göra fler vardagliga saker när de besöker sin nära anhörig, som att t ex se på en film, laga och äta mat tillsammans, spela spel eller ta en promenad. *"... kunna bara typ äta ihop som vanligt folk och inte sitta i ett rum och ha den här spända stämningen ..."*

Här är några av de råd som barn och unga som Barnombudsmannen träffat med erfarenhet av att besöka en frihetsberövad anhörig vill ge till beslutsfattare:

Råd om besök och besöksmiljö

- Låt barnet få se hur föräldern eller syskonet bor och har det.
- Gör besöksrummen mysigare – mer hemtrevliga!
- Gör det möjligt för barnen och föräldrarna eller syskonen att göra fler vardags saker tillsammans.
- Anpassa (lek)sakerna för alla, inte bara de yngsta barnen.

Råd kring information

- Berätta vilka regler som finns och varför de finns.
- Visa bilder på hur det ser ut inne på häktet/anstalten så att barnen kan förbereda sig inför besök.
- Hjälプ barnen att slippa fantisera om hur det är och vad som kan hända.

Råd kring bemötande

- Se barnet – var personlig.
- Ställ frågor och var intresserad av de unga.
- Tänk på hur du uttrycker dig.⁶

Gällande de insatser som finns idag känner Barnombudsmannen till Kriminalvårdens arbete med sidan "Insidan" och det material som finns där. Vi tycker att det är bra att det finns information och material som riktar sig till barn och är anpassat efter målgruppens behov. Generellt sätt tycker vi att det är bra att myndigheter och andra aktörer ser till vilka barn som kan komma i kontakt med deras verksamhet och hur information kan anpassas och riktas direkt till barn.

Barnombudsmannen känner inte till i vilken utsträckning "Insidan" och liknande initiativ har utvärderats, men vi vill utifrån våra erfarenheter trycka på vikten av att

---

⁶ Barnombudsmannen. Barns expertråd till kommuner, landsting och myndigheter. Pejling och dialog 2012-2014, s. 22-24.

involvera barn i sådana utvärderingar eller uppföljningar, men också i framtagandet av material och information. Det är också viktigt att tänka på att fråga barn som tillhör målgruppen, d v s barn som i sin vardag och utifrån sina erfarenheter har ett behov av den information som man skulle vilja sprida. På Barnombudsmannen använder vi i våra samtal med barn en metod som heter unga direkt. Vi beskriver metoden här: <https://www.barnombudsmannen.se/unga-direkt/>. En viktig utgångspunkt är att barnen är experter på sin egen situation och utifrån denna kan dela med sig av erfarenheter och åsikter.

Barn som har frihetsberövade föräldrar är en grupp som ofta osynliggörs och som kan behöva mycket stöd. Barnombudsmannen anser att möjligheten till en tidig och kontinuerlig kontakt med den frihetsberövade föräldern är nödvändig för barnets välbefinnande och förmåga att hantera situationen. Av samma anledning är det viktigt att varje barn ges tillgång till insatser utifrån sitt behov av stöd. Barnombudsmannen ser också att det behövs en förändring av samhällsattityder till barn som har frihetsberövade föräldrar. Det är viktigt att säkerställa att barn inte blir stigmatiserade på grund av brott som deras föräldrar har begått.

Föredragande i ärendet har varit juristen Li Melander och utredaren Stella Rössborn.

Anna Karin Hildingson Boqvist
Vikarierande barnombudsman